

Sygn. akt I UK 52/17

POSTANOWIENIE

Dnia 5 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania K.W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w N.
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 grudnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 2 czerwca 2016 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w N.) na rzecz r. pr. M.W. tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej odwołującemu się z urzędu w postępowaniu kasacyjnym kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) złotych powiększoną o należną stawkę podatku od towarów i usług .**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w N., wyrokiem z 12 stycznia 2015 r., oddalił odwołanie K.W. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w N. z 11 grudnia 2013 r., odmawiającej przyznania ubezpieczonemu renty z tytułu niezdolności do pracy.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że K.W. (ur. 10 lutego 1970 r.), z wykształcenia technik ekonomista, z zawodu wykonywanego rolnik, w okresie od 7 czerwca 1990 r. do 30 kwietnia 2013 r. podlegał ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia. W dniu 12 sierpnia 2013 r. złożył do organu rentowego wniosek

o przyznanie mu renty z tytułu niezdolności do pracy. Na podstawie dowodu z opinii biegłego lekarza psychiatry Sąd ustalił, że K.W. cierpi na zaburzenia lękowe. Biegły lekarz stwierdził u niego nieprawidłowe rysy osobowości, stan po urazowej amputacji kończyny górnej prawej (w 1983 r.) i uznał, że schorzenia te nie ograniczają zdolności wnioskodawcy do pracy. K.W. jest zdolny do pracy zarobkowej od strony psychiatrycznej. Od 2000 r. wnioskodawca leczy się psychiatrycznie w PZP. W 2000 r. był jedyny raz hospitalizowany w oddziale dziennym.

Do opinii biegłego zarzuty wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, podnosząc, że wywody zawarte w jej treści nie pozwalają na jednoznaczne określenie stanu zdrowia wnioskodawcy. Biegły psychiatra, ustosunkowując się do tych zarzutów, podtrzymał swoją opinię i ponownie stwierdził, że badanie psychologiczne z 14 stycznia 2011 r. nie potwierdziło obecności zmian organicznych w ośrodkowym układzie nerwowym, a jedynie obecność łagodnie nasilonych objawów depresyjnych. Problem nadużywania alkoholu przez wnioskodawcę został podniesiony w badaniu ZUS w 2004 r. W wywiadzie odwołujący się potwierdził picie alkoholu ciągami, palimpsest (zaniki pamięci z powodu upojenia alkoholowego) oraz objawy abstynencyjne. W aktualnym wywiadzie wnioskodawca potwierdził nieutrzymywanie abstynencji oraz deklarował picie kontrolowane, twierdząc, że „pije, lecz nie nadużywa”. Biegły podkreślił, że stan psychiczny wnioskodawcy nie uległ istotnemu pogorszeniu od daty poprzedniego badania przez psychiatrę w 2011 r.

Do opinii uzupełniającej biegłego psychiatry zarzuty wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, który zarzucił, że biegły sporządził opinie w sposób pobieżny, nierzetelny a zawarte w nich wnioski nie posiadają wartości dowodowej w sprawie.

W kolejnej opinii uzupełniającej biegły psychiatra podniósł, że ocena stanu psychicznego wnioskodawcy jest spójna z wynikami badania psychologicznego z 2011 r., które nie ujawniło obecności zmian organicznych w ośrodkowym układzie nerwowym oraz potwierdziło obecność jedynie łagodnie nasilonych objawów depresyjnych z komponentą lękową, a przedłożona kolejna dokumentacja lekarska nie wnosi nowych danych mogących mieć wpływ na opinię końcową. W piśmie z 30 grudnia 2014 r. pełnomocnik wnioskodawcy podtrzymał swoje zarzuty do opinii,

wniósł o zwrócenie się do Sądu Rejonowego w L. o akta sprawy II W [...] /10 oraz przeprowadzenie dowodu z postanowienia tego Sądu z 29 marca 2011 r. w przedmiocie umorzenia postępowania w sprawie o wykroczenia z uwagi na całkowicie zniesioną zdolność rozpoznania znaczenia czynów zarzucanych odwołującemu się w tym postępowaniu. Wniósł także o dopuszczenie dowodu z opinii sądowo-psychiatrycznej znajdującej się w aktach tamtej sprawy.

Sąd nie uwzględnił zarzutów do opinii biegłego, uznając, że stanowią one wyłącznie polemikę z ustaleniami wynikającymi z opinii co do stopnia nasilenia schorzeń oraz związanej z nimi oceny zdolności wnioskodawcy do pracy. W ocenie Sądu, okoliczności sprawy nie uzasadniały konieczności powoływania innego biegłego psychiatry oraz biegłego z zakresu medycyny pracy. Sąd oddalił także wnioski pełnomocnika wnioskodawcy o dopuszczenie dowodu z postanowienia Sądu Rejonowego w L. w sprawie II W [...] /10 oraz opinii sądowo-psychiatrycznej sporządzonej w tamtej sprawie, z uwagi na to, że zarówno opinia, jak i postanowienie nie odnoszą się do zdolności wnioskodawcy do pracy, co jest przedmiotem niniejszego postępowania, lecz możliwości ponoszenia odpowiedzialności karnej (w sprawie o wykroczenia) za konkretne czyny. Zaświadczenia przedłożone przez wnioskodawcę dotyczą jego niemożności stawienia się w sprawach sądowych, a nie jego niezdolności do pracy. W konkluzji Sąd Okręgowy uznał, że organ rentowy ustalił częściową niezdolność wnioskodawcy do pracy od 19 lipca 1983 r., tj. od daty doznania urazu prawej kończyny górnej, jednak niezdolność ta nie powstała w okresach składkowych lub nieskładkowych albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów, zaś z punktu widzenia stanu psychiatrycznego wnioskodawca jest zdolny do pracy.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w N. wniósł wnioskodawca K.W., zaskarżając wyrok w całości i zarzucając sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego mającą istotny wpływ na wynik sprawy, a także naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy: art. 232 k.p.c. w związku z art. 286 k.p.c.; art. 233 k.p.c.; art. 227 § 1 k.p.c. w związku z art. 278 k.p.c.; oraz naruszenie prawa materialnego: art. 12, art. 13 ust. 1 i 3 w związku z art. 57 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r.,

poz. 1383 ze zm.).

Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez przyznanie mu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy oraz zasądzenie od organu rentowego na jego rzecz zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach.

Mając na względzie zarzuty podniesione przez wnioskodawcę oraz to, że częściowa niezdolność do pracy wnioskodawcy istnieje od 19 lipca 1983 r., tj. od daty urazu prawej kończyny górnej (stan po amputacji w 14. roku życia), Sąd Apelacyjny dopuścił dowód z opinii kolejnego biegłego z zakresu psychiatrii celem ustalenia, czy wnioskodawca, z wykształcenia technik ekonomista, z zawodu rolnik, prowadzący działalność gospodarczą – w tym szkolenie kierowców, a w latach 1997-2013 handel, jest niezdolny do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, stopnia tej niezdolności i czasu jej trwania. W opinii biegły lekarz specjalista z zakresu psychiatrii na podstawie przeprowadzonych badań, wywiadu, wiedzy i doświadczenia lekarskiego, jak również analizy dostępnej dokumentacji medycznej rozpoznał u wnioskodawcy cechy nieprawidłowej struktury osobowości wywołanej kalectwem (homilopatia), uzależnienie od alkoholu i uznał, że zaburzenia psychiczne nie czynią go niezdolnym do pracy.

Na rozprawie 2 czerwca 2016 r. pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o przeprowadzenia kolejnego dowodu z opinii biegłego, tym razem z zakresu ortopedii-traumatologii. Sąd oddalił ten wniosek dowodowy.

Ostatecznie, Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 2 czerwca 2016 r. oddalił apelację, stwierdzając, że w świetle przeprowadzonych dowodów z opinii biegłych lekarzy psychiatrów odwołujący się jest zdolny do pracy zarobkowej, zatem nie spełnia podstawowej przesłanki do przyznania mu renty z tytułu niezdolności do pracy.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] wniósł K.W., zaskarżając powyższy wyrok w całości i opierając skargę na podstawach: 1) naruszenia prawa materialnego: art. 45 ust. 1 Konstytucji RP; art. 57 pkt 1 w związku z art. 12 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS; 2) naruszenia

przepisów postępowania: art. 217 § 2 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c., art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 §1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...], a także poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w N. i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w N. do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych. Na wypadek nieuwzględnienia skargi kasacyjnej pełnomocnik skarżącego wniósł o przyznanie mu kosztów pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu według norm przepisanych, oświadczając, że koszty te nie zostały opłacone ani w części, ani w całości.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pełnomocnik skarżącego powołał się na oczywistą zasadność skargi. Zdaniem pełnomocnika skarżącego, orzeczenie Sądu drugiej instancji w sposób oczywisty narusza przepisy postępowania, w szczególności art. 217 § 2 k.p.c., przez nieuwzględnienie zarzutów apelacyjnych dotyczących zaniechania przeprowadzenia przez Sąd pierwszej instancji postępowania dowodowego co do wniosków dowodowych odwołującego się dotyczących dopuszczenia dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu medycyny pracy oraz wniosku dowodowego zgłoszonego już w trakcie postępowania apelacyjnego dotyczącego dopuszczenia dowodu z opinii biegłego lekarza ortopedy-traumatologa, jak również dowodu z postanowienia Sądu Rejonowego w L., w sprawie II W [...] /10 oraz opinii sądowo-psychiatrycznej sporządzonej w tamtej sprawie - na okoliczność niezdolności odwołującego się do pracy.

Zdaniem pełnomocnika skarżącego, uchybienia zaistniałe w postępowaniu dowodowym doprowadziły w konsekwencji również do naruszenia przepisów prawa materialnego: art. 57 pkt 1 w związku z art. 12 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez błędną wykładnię i przyjęcie, że ubezpieczony nie spełnił przesłanki do przyznania mu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, a w szczególności że nie jest niezdolny do pracy. Zdaniem pełnomocnika skarżącego, zaskarżone orzeczenie narusza także art. 386 § 1 k.p.c. oraz art. 386 § 4 k.p.c. przez nieuwzględnienie apelacji i nieprzekazanie sprawy do

ponownego rozpoznania, w sytuacji gdy konieczne było ponowienie postępowania dowodowego w całości. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zwrócono także uwagę na naruszenie art. 45 Konstytucji, nie przedstawiając jednak w tej części skargi szczegółowego uzasadnienia tego zarzutu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, że w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Oczywista zasadność skargi, na którą powołuje się skarżący, oznacza zasadność widoczną od razu, bez konieczności dokonywania pogłębionej analizy wywodów zamieszczonych w skardze, wskazującą, że zaskarżone orzeczenie nie powinno się ostać, doszło bowiem do kwalifikowanego, czyli oczywistego naruszenia prawa, którego skutkiem było wydanie przez sąd drugiej instancji orzeczenia oczywiście wadliwego (tak: postanowienie Sądu Najwyższego z 15 października 2015 r., III CSK 198/15, LEX nr 1823323).

Podstawowym argumentem skarżącego, podnoszonym w ramach wniosku o

przyjęcie skargi do rozpoznania, jest naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 217 § 2 k.p.c. Oczywista zasadność skargi, która miałyby wynikać z ewentualnego naruszenia prawa materialnego, nie została szczegółowo uzasadniona. Na marginesie wypada jedynie wspomnieć, że zarzuty naruszenia art. 386 § 1 i 4 k.p.c. nie mogą stanowić samoistnej podstawy skargi kasacyjnej, a tym samym nie mogą stanowić samodzielnej podstawy zarzutu oczywistej wadliwości wyroku. Są to normy kompetencyjne, które opisują możliwe rodzaje rozstrzygnięć sądu drugiej instancji.

Wracając do zarzutu oczywistego naruszenia art. 217 § 2 k.p.c., do czego miało dojść w wyniku oddalenia wniosków dowodowych odwołującego się o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych lekarzy z zakresu medycyny pracy oraz ortopedii-traumatologii, należy zauważyć, że postępowanie dowodowe prowadzono w zakresie niezdolności odwołującego się do pracy z przyczyn psychiatrycznych. Takie bowiem przyczyny niezdolności do pracy były podawane przez skarżącego w toku postępowania przed organem rentowym, takie badał lekarz orzecznik ZUS. Niezdolność do pracy z przyczyn medycznych, jako okoliczność wymagająca dla jej stwierdzenia wiadomości specjalnych, została ustalona na podstawie opinii biegłych lekarzy psychiatrów, czyli lekarzy o specjalizacji adekwatnej do przyczyn leczenia wnioskodawcy i przyczyn, które były rozważane w toku postępowania przed organem rentowym o przyznanie renty.

Według art. 217 § 2 k.p.c., sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich we właściwym czasie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności.

Dowód z opinii biegłego, jak i odpowiedniego instytutu naukowego lub naukowo-badawczego, ma szczególny charakter, gdyż korzysta się z niego w wypadkach wymagających wiadomości specjalnych. Nie można przyjąć, że sąd obowiązany jest dopuścić dowód z opinii kolejnych biegłych czy też opinii instytutu w każdym wypadku, gdy złożona już opinia jest niekorzystna dla strony. Sąd ma obowiązek dopuszczenia dowodu z dalszej opinii (ekspertyza instytutu jest odmianą opinii biegłego), gdy zachodzi taka potrzeba, a więc wtedy, gdy opinia, którą dysponuje, zawiera istotne luki, bo nie odpowiada na postawione tezy dowodowe,

jest niejasna, czyli nienależycie uzasadniona lub nieweryfikowalna, albo gdy przedstawiona przez eksperta analiza nie pozwala organowi orzekającemu skontrolować jego rozumowania co do trafności wniosków końcowych (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 sierpnia 2009 r., III CSK 7/09, LEX nr 533130). Sąd orzekający w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie ma obowiązku dopuszczania dowodów, zwłaszcza z opinii biegłych lekarzy, tak długo, aż strona uzyska opinię odpowiadającą jej oczekiwaniom (postanowienie Sądu Najwyższego z 22 października 2008 r., I UK 184/08, LEX nr 738336).

Pełnomocnik skarżącego nie przedstawił argumentów świadczących o oczywistej konieczności przeprowadzenia dodatkowych dowodów z opinii biegłych psychiatrów lub biegłych innych specjalności. Podobnie nie uzasadnił w przekonujący sposób konieczności dopuszczenia dowodu z dokumentów (akt sprawy II W [...] /10). Nie odniósł się w szczególności do argumentów uzasadnienia Sądu *meriti*, w którym zakwestionowano celowość przeprowadzenia dowodu z akt sprawy o wykroczenia, w której nie badano zdolności skarżącego do pracy, a jedynie jego zdolność do ponoszenia odpowiedzialności za czyn zabroniony (są to dwie zupełnie różne kategorie prawne).

Odnosząc się do oddalenia wniosku dowodowego zgłoszonego na rozprawie apelacyjnej o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego lekarza ortopedy-traumatologa, należy zaznaczyć, że był to pierwszy wniosek dowodowy skarżącego o wydanie opinii przez biegłego z zakresu ortopedii-traumatologii. Wniosek taki nie był zgłaszany w dotychczasowym (wcześniejszym) postępowaniu. Został oddalony przez Sąd Apelacyjny jako zbędny do rozstrzygnięcia sprawy. Do amputacji kończyny górnej prawej na wysokości 1/3 ramienia doszło w 1983 r., ponad 30 lat temu, gdy wnioskodawca miał 14 lat. Według biegłego lekarza psychiatry wnioskodawca bardzo dobrze zaadaptował się do swojego kalectwa – doszło nawet do hiperkompensacji. Jako osoba jednoręczna wnioskodawca uzyskał prawo jazdy w kilku rzadkich kategoriach, miał prowadzić szkołę nauki jazdy, gdzie był instruktorem, prowadził też działalność gospodarczą. Z opinii biegłego lekarza psychiatry nie wynikała konieczność (niezbędność) zasięgnięcia opinii biegłego lekarza ortopedy-traumatologa.

Pełnomocnik skarżącego nie podnosi zarzutu oczywistego naruszenia przez

Sąd drugiej instancji art. 381 k.p.c., a to ten przepis mógłby ewentualnie wchodzić w grę w związku z zarzutem oddalenia wniosków dowodowych zgłoszonych po raz pierwszy w postępowaniu apelacyjnym. Ponadto amputacja ręki i częściowe ograniczenie zdolności do pracy z tego powodu były okolicznościami niespornymi. Wiedza specjalna z zakresu ortopedii-traumatologii byłaby niezbędna przy ustalaniu niezdolności do pracy z powodu schorzeń narządu ruchu. Tymczasem, jako przyczynę swojej obecnej niezdolności do pracy skarżący podawał zaburzenia natury psychiatrycznej. Już po amputacji ręki pracował, prowadził działalność zarobkową. W tym kontekście należy uwzględnić wypowiedź biegłego psychiatry w opinii przedłożonej przed Sądem drugiej instancji, który zwrócił uwagę na prawidłową adaptację wnioskodawcy do życia zawodowego mimo kalectwa.

Schorzenia natury ortopedycznej nie mogły przesądzić o nabyciu przez skarżącego prawa do renty, gdyż w świetle ustaleń faktycznych częściowa niezdolność do pracy wnioskodawcy z tego powodu trwa od 19 lipca 1983 r., czyli od daty urazu prawej kończyny górnej, jednak niezdolność ta nie powstała w okresach składowych lub nieskładowych albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów (powstała w czasie, gdy wnioskodawca był jeszcze dzieckiem).

Podsumowując, mimo powołania się na oczywistą zasadność skargi, pełnomocnik skarżącego nie wykazał, aby Sąd odwoławczy w sposób rażący, *prima vista*, uchybił przepisom procesowym regulującym postępowanie dowodowe, w szczególności art. 217 § 2 k.p.c., oddalając wnioski dowodowe zgłaszane w apelacji (o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego lekarza medycyny pracy oraz z akt sprawy o wykroczenia II W [...] /10) i na rozprawie apelacyjnej (o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego lekarza ortopedy-traumatologa), co miałoby istotny wpływ na wynik sprawy.

W tym stanie rzeczy, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu Sąd Najwyższy orzekł na podstawie § 16 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z

urzędu (Dz.U. poz. 1715 ze zm.).